DE PROVINCIE SURINAME

Frederik Lambertus Geerling

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
0625 2065

DE PROVINCIE SURINAME

DOOR

F. L. GEERLING
Gepensioneerd Vice-Admiraal.

'S GRAVENHAGE
W. P. VAN STOCKUM & ZOON
1887.

DE PROVINCIE SURINAME

Op eenen afstand van 1200 geografische mijlen, welke met de schepen van den tegenwoordigen tijd in 14 dagen kunnen worden doorloopen, ligt in het Zuid-Westen der Nederlandsche Zeehavens eene overschoone landstreek, rijk door de tropische natuur gezegend, met een aangenaam klimaat, hetwelk met eenige voorzorgen voor den Europeaan gezond kan genoemd worden.

Het is grootendeels een kustland, waarlangs de eeuwigdurende, frissche en opwekkende Noord-Oost passaat strijkt en, na het middaguur, mijlen ver het land in zijn verkoelenden invloed doet gevoelen. Stormen en orkanen zijn er onbekend en er bestaat geen ander gevaar voor de scheepvaart, dan het mogelijke geval van stranden in een bed van weeken en zachten grond, waaruit men zich echter zonder schade loswerkt.

Het is doorsneden en begrensd door majestueuse en bevaarbare rivieren, terwijl ontelbare daarin uitwaterende stroomen en kreeken, als een net door het land verspreid allerwege toegang verleenen. De voornaamste stapelproducten voor de koloniale markt komen er welig voort en

de geschiedenis is daar om te bewijzen tot welken omvang van voortbrenging dit land, zelfs bij eene zeer geringe bevolking, in staat en geschikt is.

In den jare 1667 door onze krachtige voorouders onder den dapperen Crijnsen aan den Brit ontweldigd, verbleef het, na herhaalde malen genomen, hernomen, gebrandschat, onder protectoraat en door binnenlandsche beroeringen geteisterd geweest te zijn, eindelijk voor goed aan ons Nederlanders. Doch sedert dien tijd is Suriname — want dit is het land door mij bedoeld — door verschillende oorzaken in een zoodanigen toestand van achteruitgang en verval geraakt, dat zich een gevoel van naargeestigheid, fataliteit en moedeloosheid van u meester maakt, waartegen het gezond verstand zich noode verzet. Toch dringt zich daarbij altijd de vraag aan den geest op, of er dan niets aan te doen zou zijn om die prachtige en zoo vruchbare landstreek wederom te doen worden wat zij vroeger is geweest: met andere woorden, om Nederland opnieuw in het genot der voordeelen te stellen die vorige tijden en toestanden dezer koloniën aan de Republiek der Vereenigde Nederlanden schonken, en die haar in hooge mate steunden en rijkdom brachten.

Niemand zal het in mij wraken dat ik voorliefde heb voor dat land waar ik vele jaren van mijn dienstleven aan boord van 's Konings oorlogsschepen heb doorgebracht, en dat ik in zijn volle schoonheid leerde kennen. Ware ik dichter, ik zou u bezingen o trotsche rivieren van Nederlandsch Guiana! die ik zoo dikwijls bevaren heb!

Nog aanschouw ik met het oog des geestes de hooggbegroeide boorden van de breede Corantijn, de boschrijke

Coppename, de lachende oevers der bebouwde Suriname. De bevalligheid der verschillende boomengroepen, de sierlijke bladerentrossen der gewassen in oneindige verscheidenheid, vormen partijen zoo schoon, dat een schilder er door in verrukking zou komen. Bloemen vliegen daar, om een beeld te gebruiken, door de lucht, wanneer men die tallooze vluchten rozenroode en donkerroode flamingos, veelkleurige raven, papegaaien, colibris en het prachtig vlinderheir voorbij ziet zweven.

Stroomen en bosschen leveren overvloed van visch en wild, en dáár waar men voortbrengselen van den grond vraagt tot onderhoud en weelde, beloont hij den geringsten arbeid met overvloed. De fijnste houtsoorten vullen de wouden, die ook niet karig zijn in het opleveren van die soorten welke de werkman verlangt en zoo is in waarheid Suriname een land, overvloeiende van melk en honig, gezegend met alles wat het rijkste tropengewest kan voortbrengen. ([1])

Zou men dan ook niet met overtuiging kunnen zeggen dat als staatslieden naar bronnen zochten tot vermeerdering van nationalen rijkdom, Neerlandsch Guiana daartoe de aangewezen plek kon zijn?

En als dat werkelijk zoo is, waarom hebben de staatslieden die invloed uitoefenden op de algemeene welvaart van Nederland er dan zoo lang in kunnen berusten dat die rijke bronnen van lieverlede zijn opgedroogd, zoodat eindelijk de provincie Suriname niet veel beter dan een lastpost is geworden?

---

1) Ik herinner mij niet zoo algemeen als in Oost-Indië, bamboe en rottan in Suriname gezien te hebben, maar daarin is ligt te voorzien.

Gewis, er moeten groote en machtige oorzaken hebben medegewerkt om dien beklagenswaardigen toestand te doen geboren worden, maar men kan toch niet aannemen dat onkunde of onverschilligheid zulk een kostbaar kleinood aan het dreigend gevaar van vernietiging hebben blootgesteld.

Van staatslieden, in den werkelijken zin van het woord, kan men zoo iets niet veronderstellen; die beide nadeelige eigenschappen zullen wel meer eigenaardig bij het goede Nederlandsche volk zelf te zoeken zijn, dat soms al heel weinig begrip schijnt te hebben van zijn eigen rijkdom en grootheid, hoewel het er overigens niet tegen opziet om met kracht voor zijn belangen op te komen, als het die begrijpt, en waartegen onze vrije instellingen immers volstrekt geen beletsel zijn.

Als dus het Nederlandsche volk wat meer kennis had van die belangen en wat meer begrip van de waarde der overzeesche bezittingen, dan zou het zijn ondernemingsgeest en kapitalen niet verspillen aan het speculeeren en beleggen in vreemde en onzekere fondsen en papieren, waarbij zooveel millioenen reeds verloren gingen. En had men, toen het tijd was, Suriname met den krachtigen hefboom van geld geholpen, zooals dat moest en kon, dan zouden de Nederlanders vrij wat meer en beter winsten veroverd hebben.

Mits men dat geld goed besteed had, dient er bij gezegd te worden; want uit de geschiedenis van Suriname blijkt ten duidelijkste dat verkeerd gebruik daarvan, sterk heeft bijgedragen tot achteruitgang en verlies van crediet, hetwelk in deze bladen zal worden aangetoond.

Behalve de vele bestaande werken over Suriname, waaronder dat van Wolbers een eerste plaats inneemt en de verschillende brochures vóór en ná de emancipatie van de slaven geschreven, waaronder die van de Heeren van der Gon Netscher en van Sypesteyn zeer belangrijk zijn, is de litteratuur over Suriname na 1863 (tijdperk der vrijverklaring) niet zeer toegenomen en schijnt er een soort van afwachtende houding-tijdperk te zijn ingetreden, om de gevolgen van dien grooten maatregel en hetgeen is gedaan en beproefd om het land van arbeiders te voorzien, te beoordeelen en te zien uitwerken.

Er zijn nu haast 25 jaren verloopen sedert de vrijverklaring en het schijnt dus niet voorbarig om eens een blik te slaan in den tegenwoordigen toestand der provincie Suriname, die naar mijn inzien zeer weinig reden tot tevredenheid geeft. Ik heb mij afgevraagd of ik het aantal schrijvers wel mocht vermeerderen, omdat ik maar een leek ben in koloniale zaken; maar wanneer ik dan bedenk dat zij die daarop door macht en kennis invloed konden uitoefenen, Suriname nog niet uit haren staat van verval hebben kunnen opheffen, of wel een verschiet of vooruitzicht voorspiegelden dat haar een betere toekomst opende, dan zullen de eenvoudige, misschien meer practische beschouwingen en denkbeelden over die belangrijke aangelegenheid, zoo zij althans geen dadelijke verbetering aanwijzen, dan toch eenige overweging waardig kunnen geacht worden.

Het jongste geschrift over Suriname van den Heer Wesenhagen wijst er op dat:

1° »meer belangstelling van de zijde van het moe-

derland, en inzonderheid van de Nederlandsche Regeering en Volksvertegenwoordiging, en

2º meerder zelfstandigheid van het Koloniaal Bestuur noodig zijn om die schoone Kolonie te behouden."

Ik zal er mij van onthouden om over dit werk een oordeel te vellen, en alleen dit zeggen dat elke poging om het doel te bereiken dat de geachte schrijver zich voorstelt, zeer lofwaardig moet genoemd worden. Als oud-ambtenaar in Suriname, moet de Heer Wesenhagen beschouwd worden als een man die kennis van de toestanden heeft, welke hoe betreurenswaardig ook, mij echter voorkomen meer het gevolg te zijn van een samenloop van verschillende omstandigheden, waarin het zeer moeijelijk zoo niet onmogelijk zal zijn verandering te brengen, indien geen andere maatregelen genomen worden dan die welke na de emancipatie genomen zijn, en als men voortgaat op den weg die tot nu toe is gevolgd.

Onze vertegenwoordiging heeft uit den aard der zaak geringe kennis van koloniale toestanden, en het zou veel anders moeten worden dan thans het geval is, indien men eenige afdoende verbetering uit den boezem van dat lichaam kon verwachten. Belangstelling bestaat er zeker in den toestand van dat schoone gewest en waren er meer leden als de Heer Gildemeester, er zoude misschien eene heilzame pressie op de regeering uit kunnen voortvloeien.

En wat nu de Regeering betreft, aan haar zal het zeker ook niet aan belangstelling ontbreken; men zou onbillijk zijn niet te erkennen, dat zij onafgebroken hare aandacht op de provincie Suriname gevestigd houdt,

en tracht verbeteringen aan te brengen, gelijk dan ook de Heer Wesenhagen mede getuigt.

Als de Regeering eindelijk overtuigd worden mocht dat Suriname, niettegenstaande alles wat reeds is gedaan, niet vooruitgaat, dan zal zij, en dat is haar plicht, zeker wel naar andere middelen gaan zoeken om dat schoone land op den weg der vooruitgang te brengen. Zij zal den aan hare zorgen toevertrouwden schat beter gaan bewaken, en als een goede rentmeester alles doen wat in haar vermogen is om het erfdeel der vaderen voor het moederland en den Staat productief te maken.

Als een grondeigenaar die ergens een rijk en vet stuk land heeft liggen, doch tijdelijk buiten staat is om het in cultuur te brengen, zal zij er toch onafgebroken op zinnen om er de ploeg in te zetten en er vruchten van te kunnen trekken.

En als de Koloniale Staten eendrachtig en met gematigdheid de belangen der provincie Suriname blijven voorstaan, dan zal ook dat lichaam de zelfstandigheid bezitten die de Heer Wesenhagen noodig acht. Met een beleidvol en verstandig Gouverneur, die zeker in een land als de West, buitengewone eigenschappen en hoedanigheden moet bezitten, en die als tusschenpersoon der Staten en der Regeering geestkracht moet paren aan kennis en voortvarenheid, zal het niet anders kunnen of na verloop van eenigen tijd met behulp der oud-Hollandsche volharding, zal Suriname een betere toekomst te gemoet gaan.

Ik moet er mij overigens toe bepalen om in deze aangelegenheid geheel mijn eigen weg te bewandelen;

ik gevoel zeer goed dat men een groote verantwoordelijkheid op zich laadt als men zich tot beoordeelaar opwerpt van regeeringshandelingen en bestuursdaden, vooral als men er niet geheel vrij van kan blijven om in afkeurenden zin daarover te spreken; doch men zal mij wel op mijn woord willen gelooven, dat ik in de zaak die ik behandel geheel belangeloos ben, en dat het alleen mijn doel is om zoo mogelijk nuttig te zijn voor mijn land door mededeeling van vrijmoedige gdachten, waarbij ik niemand wil kwetsen, ook omdat ik aanneem dat zij die invloed uitoefenen op 's lands zaken, al mochten zij dwalen, steeds ter goeder trouw zijn.

Indien ik alzoo in de Surinaamsche zaak een woordje mee wil spreken, dan is het omdat het mij vooral toeschijnt dat de overgang van slavernij tot vrijheid, of van gedwongen tot vrijen arbeid tot nu toe niet naar behooren is behandeld; in mijn oordeel hierover heb ik iets voor op velen mijner landgenooten, omdat ik door persoonlijke aanschouwing dat heerlijke land heb leeren kennen en met eigen oogen heb gezien hoe vruchtbaar en hoe rijk het is. Ik moet er al dadelijk op wijzen, hoe gunstig het ten opzichte van ons land gelegen is en hoe gemakkelijk men er heen vaart; de geschiedenis heeft mij aangetoond hoe met eene geringe landbouwende bevolking, groote schatten zijn vergaderd en ik ben bij gevolg tot de overtuiging gekomen dat het slechts een kwaad tijdperk is, dat de provincie Suriname doorleeft; bij vernieuwde energie en ondernemingsgeest kan zij weder een onuitputtelijke bron van welvaart voor Nederland worden.

Ofschoon er een tal van werken over de West-Indiën

bestaat en het dus niet in mijne bedoeling kan liggen opnieuw de geschiedenis van Suriname te beschrijven, zoo is het tot recht verstand van het onderwerp dat ik behandel toch niet geheel onnoodig, om eerst in het kort de oorzaken op te sommen die de ontwikkeling van dat schoone land hebben tegengehouden en later tot het verval der provincie Suriname hebben medegewerkt, om daarna mijn bescheiden meening te zeggen omtrent hetgeen er gedaan behoort te worden om haar daaruit op te heffen.

Op die schoone plek der aarde rustte in vroeger tijden een vloek, de vloek der slavernij. Was ik bekoord en getroffen door de rijke en weelderige natuur, door den overvloed van voortbrengselen, door de welgesteldheid van vele plantages, door de welvaart der stad Paramaribo, door de prachtige rivieren van Nederlandsch Guiana, zoo joeg de eerste zweepslag, die ik op het naakte lichaam onzer zwarte natuurgenooten hoorde snerpen, mij een akelig gevoel op het lijf. In het schoon concert dat de natuur allerwege aanbood was dit de krassende dissonant die alles bedierf. En ik kon dan ook later niet anders dan den groote en menschlievenden maatregel toejuichen, die de negerslaven tot vrije menschen verklaarde.

Maar zoo ik aan den eenen kant gaarne toestem dat een onzedelijk en inhumaan bevolkingsstelsel de kiem bij zich droeg van toekomstigen tegenspoed en verval, zoo valt het dunkt mij toch niet tegen te spreken, dat zoodra dit stelsel niet meer was vol te houden, men naar andere middelen had moeten uitzien om de zoo rijke provincie Suriname aan landbouwers te helpen;

of zoo men zich daartoe niet in staat rekende haar liever te verlaten of af te staan aan een ander volk dat krachtiger te hulp kon komen in het verschaffen van arbeiders. Een voortdurende lastpost voor het moederland mocht die kolonie in elk geval niet worden, want het staat bij mij vast dat koloniën in de eerste plaats bestemd zijn om de welvaart van het Vaderland te bevorderen en te vermeerderen. Koloniën zijn geoorloofde hulpmiddelen om den nationalen rijkdom te doen aangroeien, en ik zie daarin niets egoïstisch. Integendeel, als het moederland welvaart door het bezit van koloniën, dan komen de voordeelen daarvan bij een wijs bestuur, niet minder ook aan deze laatsten ten goede.

Nu zal men vragen of bij het vrijmaken der slaven er wel mogelijkheid bestond om, toen men voor de eindoplosing van dat vraagstuk stond, een ander bevolkingsstelsel in te voeren. Mijns inziens is lang niet alles gedaan wat strekken kon om de gevolgen van dien maatregel minder fataal te doen zijn, dan tot nu toe het geval is geweest. Men begon daarbij met zich schromelijk te vergissen in den aard en het karakter van den negerslaaf. Men had moeten voorzien dat menschen, in toestanden geplaatst als waarin die West-Indische slaven verkeerden en voor wie het criterium van geluk bestaat in het »niets" of »zoo min mogelijk doen", onmiddellijk bij het bekomen hunner vrijheid, den arbeid vaarwel zouden zeggen, die voor hen niets bekoorlijks had en waaraan niets dan treurige herinneringen verbonden waren.

Suriname had voorheen Indianen tot inboorlingen en de pogingen der eerste bezitters van dat land (wier eenig

streven het was om rijkdommen en schatten te verzamelen) om die menschen tot geregelden arbeid op te leiden faalden geheel en al. Men maakte er alzoo slaven van en joeg die met geweld de akkers in om veldarbeid te verrichten. Het gevolg was dat die wilden zich terugtrokken of oorlog voerden tegen het blanke ras. De verschillende stammen zelve onderling oneenig, beoorloogden elkander en verkochten hunne gevangenen aan de blanken en dit waren de roode slaven die men vroeger in vrij grooten getale in Suriname aantrof. Hun aantal was echter veel te gering om de eerste landbouwers en suikerplanters te voldoen in hunne pogingen tot uitbreiding en ontwikkeling van het toenmaals vigeerend koloniaal systeem. Langzamerhand smolt het Indianenras weg of trok zich naar de binnenlanden of bovenrivieren terug, en al spoedig volgden de eerste bezitters der kolonie het voorbeeld der Portugeezen en Spanjaarden om negers van de West-kust van Afrika in te voeren, die te bekomen waren bij de slavenhandelaars en cargadoors der slavenschepen; geruimen tijd was dit een groote tak van handel.

Hierdoor werd te gemoet gekomen aan het gemis eener vaste bevolking, en een van de groote bezwaren voor den landbouw, zoo niet overwonnen, dan toch bij voortdurenden aanvoer van slaven, de productie van koloniale waren mogelijk gemaakt.

Terwijl nu onze Oost-Indische bezittingen, vooral Java, ruim bevolkt zijn, het ras zich voortdurend uitbreidt, en het dáár dus niet aan landbouwers ontbreekt, te meer dewijl de landbouw bij die menschen zeer geliefd en gewild

is, licht hierin juist het groote verschil met Suriname dat geen noemenswaardige eigenbevolking bezit, en dus zooveel minder kracht van voortbrenging van producten voor de koloniale markt heeft. Zoo lang nu door den aanvoer van negers uit Afrika daaraan kon worden te gemoet gekomen, was en bleef het land geschikt ter voortbrenging. Verminderde en droogde die bron op, dan liet zich terstond den invloed daarvan gevoelen en de geschiedenis onzer West-Indische bezittingen is overvuld met bewijzen, hoe groot die invloed was. Men leze slechts het voortdurend geklaag van de planters tegen de geöctrooieerde sociëteit van Suriname, die slechts zelden hare verplichtingen nakwam om 's jaars 5000 slaven te leveren, waartoe zij zich verbonden had. Zoodra de aanvoer verminderde bleef het bevolkingscijfer niet eens stationnair, doch ging hard achteruit, waartoe niet weinig bijdroeg dat over het algemeen slechts weinig vrouwen en kinderen werden aangevoerd. Het gemis aan vrijheid en de zware gedwongen arbeid, waarbij mishandeling niet zeldzaam was, waren oorzaak dat bij verschillende gelegenheden een aantal negers zich terugtrokken en in kampen vereenigden op moeijelijk te bereiken punten, waaruit zij ons meermalen beöorloogden. En dewijl het ons niet kon gelukken hen ten onder te brengen, was het misschien de beste politiek om er vrede mede te maken, zooals men dan ook werkelijk gedaan heeft; dit plaatste echter die Nederlandsche koloniën in een toestand, waaraan men bijna geen naam kan geven. Men vroeg zelfs hunne medewerking om onze van de plantages weggeloopen negerslaven

terug te brengen en om ons te helpen tot het tegengaan der strooptochten van de zoogenaamde Marrons, die een ander soort van wegloopers waren. Men vroeg dit derhalve van de zelfde lieden die van hun natuurlijk regt gebruik hadden gemaakt, om er zich aan te onttrekken om langer als beesten te worden afgebeuld en doodgeslagen. Welk eene vernedering en welk eene immoraliteit!

Doch zoo gaat het in een ongezonden toestand. Dit was de vloek der slavernij die op de kolonie rustte en de oorzaak van haren achteruitgang en definitief verval, omdat zij den grondslag miste van rechtvaardigheid en menschelijkheid.

Het is van algemeene bekendheid, dat de opheffing der slavernij door Engelsche philantropie is tot stand gekomen; dat er tusschen ons en verschillende rijken tractaten zijn gesloten ter wering van den slavenhandel, maar ook dat elke poging die onzerzijds is aangewend om vrije negers uit Afrika aan te voeren op allerlei wijzen door Engeland is tegengegaan en verhinderd.

Men zag daarin vermomde slavernij en het heeft mij steeds bevreemd, dat wij er niet in geslaagd zijn aan die mogendheid te bewijzen dat het ons voornemen niet was, de slavernij op die manier te doen voortduren. Men had immers gemengde gerechtshoven tot wering daarvan, en het komt mij voor dat er gezochte redenen hebben bestaan die ons, toen wij nog in het bezit waren van de zoogenaamde kust van Guinea, belet hebben van dáár vrije negers en vrijgekochte slaven van de omliggende negerrijken uit te voeren naar Suriname.

De motieven van den bevrienden engelschen staat liggen

alzoo in het duister, en wij waren niet bij machte om daaraan het hoofd te bieden. En nu dringt zich natuurlijk het denkbeeld op dat onze diplomaten of niet gesteund werden door de toenmalige regeering, of niet genoeg bij de hand waren om zulke belangrijke aangelegenheden op den goeden weg te brengen. Ik kan niet nalaten het gevoelen mede te deelen dat het wellicht mogelijk ware geweest de groote staten van het vasteland, die meerendeels bij ons ter markt komen om koloniale producten te koopen, over te halen een tegenwicht tegen den Engelschen invloed in de schaal te leggen en ons zoodoende wat meer vrijheid te laten in de behandeling van onze eigene zaken. Doch dit zijn thans onvruchtbare bespiegelingen. De kust van Guinea zijn wij kwijt en die deur is dus gesloten, hoewel er nog de kleine kans bestaat, dat wanneer Engeland er toe besluit om negers van Afrika naar hun West-Indische bezittingen te brengen, het ons dan ook geoorloofd zal zijn zulks te beproeven.

Toen derhalve de dageraad voor Suriname aanbrak, en de beginselen zegevierden der rechtvaardigheid en menschelijkheid, werden wij ten zeerste bemoeielijkt in het bekomen van landbouwers, en de eigenaars van land en slaven ondervonden thans de nadeelige gevolgen van de voormalige toestanden in niet geringe mate.

Ik moet hier echter vragen of men de voormalige en eerste bezitters van dat land hard kan vallen over in den slaventijd gepleegde handelingen, waarover men zich in den tegenwoordigen tijd zoude schamen? Ik geloof dat op die bewering nogal wat af te dingen zou zijn. Het is een kenteeken van den tegenwoordigen tijd,

dat men vroegere toestanden veel te veel beoordeelt naar hedendaagsche begrippen en ik voor mij ben er van overtuigd, dat zij die gezegd hebben dat men met bezitters van slaven in geen enkel opzicht medelijden behoefde te hebben en men ze gerust hunne slaven kon ontnemen, zonder het eigendomsrecht te schenden, in groote dwaling verkeerden. Genoeg zij het ten dien aanzien op te merken, dat de predikanten die in de vorige eeuw de christelijke gemeente van Paramaribo voorgingen, zich niet ontzagen om hunne weerspannige huisslaven even goed naar het fort Zeelandia te zenden tot het ontvangen van zweepslagen en spaansche bokken als de andere leden der blanke bevolking. Van hen kan men toch niet zeggen dat zij deze, thans onmenschelijk geoordeelde straffen voor hun genoegen of uit bejag naar rijkdom deden toepassen. Dat was de geest en richting van den toenmaligen tijd en niemand rekende er zich slechter om, indien hij van het wettig strafmiddel gebruik maakte om zich recht te te verschaffen tegenover dieven en onwilligen. Men zou even goed het tegenwoordige volk de smetten der geschiedenis kunnen aanwrijven, en bijv. zeggen dat wij thans nog verantwoordelijk zijn voor de misdadige handelingen onzer hooggeachte voorouders. Dit zou niet anders dan onzin zijn! Bedekte de Nederlandsche vlag, die toenmaals onzen naam deed eerbiedigen, de dwalingen van dien tijd en liet het souverein gezag dit toe, dan kon men de Staatsburgers het harde gevolg van sommige wetten niet toerekenen. Die wetten waren met eede bezworen, het gezag moest ze handhaven; daaronder moest elk vrij burger leven en men kan dan ook de bezitters van sla-

ven in billijkheid niet veroordeelen omdat zij nu en dan verplicht waren wreede straffen toe te passen om hunne slaven in toom te houden.

Had er dus iemand schuld dan zou het de regeering moeten zijn die geen maatregelen vaststelde tegen het misbruik waarin men dikwijls verviel.

Doch de regeering in Nederland en de bestuurders der koloniën handelden ook overeenkomstig de begrippen van hunnen tijd. Alle koloniale mogendheden hadden slaven en het was slechts aan de ontwikkeling der tijden voorbehouden om met het slavenstelsel te breken.

Indien er alzoo van ons standpunt gezien, ergens schuld ligt, de hoofdschuld, dan moet men die hooger zoeken; dan moet men die zoeken in de geschiedenis van het zich slechts langzaam ontwikkelende menschdom; dan dient men zich terug te denken in den tijd toen er in bijna de geheele wereld niet anders bestonden dan Heeren, lijfeigenen en slaven, in de tijden toen ook nog bij ons de menschen even goed wierden afgebeuld, geslagen, gepijnigd, gevierendeeld, geradbraakt en verbrand, als zulks wel eens in Suriname plaats had.

Maar behalve de slechte en moeielijke voorziening in voor den arbeid geschikte bevolkingen, waren er nog vele oorzaken die de ontwikkeling van dat schoone land tegen hielden. Het wierd van den beginne af aan zeer slecht geregeerd; en hiermede bedoel ik nu niet zoozeer de vroegere gouverneurs der Provincie Suriname, want daaronder waren vele goede en verdienstelijke mannen, zooals Crijnsen, Sommelsdijk, Mauricius, Nepveu, de Veer, Crommelin, Texier, Frederici en vele anderen; maar ik

wijs op het geheele samenstel van bestuur, zoowel in de kolonie als in het moederland. Gedurende den langsten tijd, en in de moeielijkste tijdperken was Suriname het eigendom van bijzondere personen, societeiten en maatschappijen.

De Algemeene Staten hadden wel het oppergezag doch bemoeiden zich weinig met de inwendige maatregelen van bestuur. Eigenaars en maatschappijen moesten voor de defensie zorgen, en hoe moeielijk dit ging is te bewijzen door de onophoudelijke geschillen, die daaruit ontstonden.

Het was steeds de vraag wie de kosten moest dragen, en het bekomen van de zoogenaamde »man voor Suriname" joeg de verschillende belanghebbenden meermalen tegen elkander in het harnas. Het is curieus wat al harrewarrerijen daaruit voortvloeiden, en voor hen die belangstellen in de geschiedenis van Suriname, de moeite waard om hetgeen daaromtrent te vinden is in 's Rijks archief na te gaan. Gedeeltelijk droegen de eigenaars, gedeeltelijk de West-Indische geoctrooieerde societeit van Suriname de onkosten, en daardoor ontbrak het meestal aan behoorlijke militaire krachten en verdedigingsmiddelen.

Dit was dan ook oorzaak van een der grootste rampen die de provincie Suriname heeft moeten doorstaan. In de oorlogen met Frankrijk in het laatst der 17e en begin der 18e eeuw was wel is waar een aanval van den Franschen admiraal du Casse in de maand Mei 1689 met groot succes afgeslagen, maar in October 1712 kwam de vrijbuiter Cassard met een aanzienlijke macht voor Pa-

ramaribo en was men niet bij machte den vijand terug te drijven.

Dientengevolge wierd het land op eene wijze gebrandschat, zoo fataal in hare gevolgen, dat het er zich bijna nimmer van heeft hersteld. De slechte werking van de besturende machten onderling, het gebrek aan eenheid, en de twisten en oorlogen in eigen boezem waren de rampen die meermalen dat rijke gewest aan den rand van eenen afgrond brachten. Een korte blik in de geschiedenis zal voldoende zijn om dit ten duidelijkste aan te toonen.

Zooals bekend is was de kolonie Suriname in het jaar 1667 eene provincie geworden van den Staat der Vereenigde Nederlanden, onder het oppergezag van de Staten van Zeeland. Dit gaf aanleiding tot verschillende handelingen tusschen de hooge bondgenooten (hier de Algemeene Staten en die van Zeeland) welke ten gevolge hadden dat in 1683 de eigendom van Suriname overging aan de generale geoctrooieerde West-Indische Societeit, en wel bij accoord en opgevolgd transport tusschen deze en de Staten van Zeeland op den 6 Juni 1682 en 6 Januari 1683, terwijl door de Staten-Generaal deswege den 23 September 1682 octrooi was verleend.

Dewijl in de handelingen van dien tijd veelvuldig sprake was van de Provincie Suriname, zoo is ook die benaming door mij behouden. (1)

(1) Dit schijnt ook het gevoelen der Nederlandsche Regeering te zijn, die in § 3 der memorie van toelichting op het Regeerings-Reglement, Suriname beschouwt als eene overzeesche provincie van Nederland.

De bewindhebbers der genoemde Societeit alsnu door koop wettige eigenaars daarvan geworden zijnde, namen dadelijk den geringen staat in overweging waarin zij toen verkeerde, alsmede de groote kosten welke vereischt werden om de voordeelen en nuttigheden welke, door den Souverein, *in praeface* van het octrooi waren voorgesteld, te bekomen.

De gevolgen dier overwegingen waren, dat genoemde bewindhebbers een contract van compagnieschap aangingen met de Burgemeesters en Regenten van Amsterdam en met den Heer van Sommelsdijk, hetwelk den 21 Mei 1683 tot stand kwam en waarbij wierd vastgesteld dat tegen eene proparte betaling en restitutie der aan de Staten van Zeeland uitgekeerde gelden, Amsterdam voor $^1/_3$, de Heer van Sommelsdijk mede over $^1/_3$ in den eigendom van gemelde provincie wierden gesteld en aangenomen, blijvende het overige $^1/_3$ deel aan de West-Indische Societeit. Later deed de familie (Aerssen) Sommelsdijk afstand van haar aandeel, en waren alzoo de stad Amsterdam en de Societeit eigenaars van de provincie Suriname. Die schoone en groote landstreek, kwam van toen af onder de vleugelen van het door den Staat verleende octrooi, en men sprong er mede om zooals veelal geheel locale en persoonlijke belangen dat meebrachten. Een groot en maatschappelijk belang bestond daarbij niet, en de Souverein, hier de Algemeene Staten, kwam grootendeels al zeer slecht zijne verplichtingen na door tegenover de niet geringe voordeelen, welke direct en indirect uit het bezit dier groote provincie voor het moederland door handel en scheepvaart ontstonden, niet

te zorgen voor behoorlijke en groote maatregelen van bestuur.

De gedurige aanvallen en strooptochten der boschnegers vereischten voortdurend het onderhoud van eene vrij groote krijgsmacht en de belangrijke kosten die daaruit voor de provincie ontstonden, namen in de laatste helft der vorige eeuw eene zoodanige proportie aan, dat men kan zeggen dat daardoor het land financieel werd geruïneerd. En toen er eindelijk rust in het land kwam, nadat men met de verschillende stammen der boschnegers vrede had gemaakt, was het crediet buitengewoon gedaald, waartoe niet weinig bijdroegen de ongehoorde speculatiegeest, de zwendelarijen en geldnegotiatiën in de tweede helft der vorige eeuw, zoowel als latere oorlogen in Europa en Amerika en andere rampen, zoodat het haast een wonder mag genoemd worden, dat dit schoone land nog is blijven bestaan.

Het is niet onbelangrijk om na te gaan, waaraan het verval van het crediet, ontstaan door de massa geldnegotiatiën, die een tijdlang Suriname overstroomden, te wijten is. En daartoe kan ik niet beter doen dan een blik te slaan in een hoogst belangrijk geschrift van dien tijd, nml. een voorstel van de Heeren Goosenaar en Graafland, eertijds Raden van het Hof van Civiele-Justitie, in het jaar 1778 gedaan aan de bewindhebbers der Edele Societeit van Suriname, doel hebbende het crediet uit zijn vervallen toestand op te heffen. Het eenige product der Provincie Suriname tijdens het bewind der meermalen genoemde Societeit (zeggen die heeren) en wel tot in den aanvang der 18e eeuw, be-

stond in suiker en een weinig roucou (eene roode verfstof), en er waren toen slechts 80 plantagiën van geen groote uitgebreidheid.

In of omtrent 1719—1720 begon men koffie te kweeken, zoodat reeds in 1726 meer dan 100000 ponden werden ingezameld, welke gevoegd bij de suiker aan 25 schepen 's jaars vracht leverden. Daarna begon men cacao en katoen te planten, doch in geringe mate, en men kan zeggen dat eerst onder het bestuur van den Gouverneur Mauricius de groote cultuur in de provincie Suriname een aanvang heeft genomen (1742). Op de plantage *Nieuw Roeland*, belendende de suikerplantage *Schoonoord*, tegenover het fort *Sommelsdijk* (gelegen aan de samenvloeing van de rivieren *Commowijne* en *Cottica*) werd bij aankomst van gemelden gouverneur begonnen met koffie te kweeken, hetwelk de rivier *Commowijne* opwaarts voortging en in de *Cottica* wierd vervolgd, terwijl al de oeverlanden afwaarts de *Commowijne* en opwaarts in de Suriname tot aan de stad *Paramaribo* onbebouwd lagen; men hield die lage gronden niet alleen voor weinig vruchtbaar, maar dacht zelfs dat zij om hunne situatie onmogelijk te cultiveeren waren. Door de pogingen van Mauricius wierd men weldra van het tegendeel overtuigd; men volgde het voorbeeld van Holland om door indijking en behoorlijke afwateringen, die oevergronden droog te leggen.

Dammen, dijken en sluizen speelden van toen af een groote rol in de provincie Suriname. Men raakte daardoor in het bezit van de vetste gronden, en ik herinner mij ten dien aanzien een »toast" die bijna bij elken

maaltijd in het Engelsch werd ingesteld, namelijk »*May all the managers well be dammed*", hetwelk een woordenspel was waarmede men zich vermaakte, doch tevens aanduidt van welk groot belang eene goede afdamming geacht werd. De knapste directeuren van plantages waren dan ook steeds zij die voor goede afwatering wisten te zorgen, en dit is eene zaak die in de geheele provincie Suriname en langs alle rivieren, waar men in de toekomst het oog op kan hebben, van het grootste belang is te achten; doch tevens aanduidt dat de aanleg eener in lager landen gelegen plantage nogal een kostbare zaak is, die in de eerste plaats een niet onbelangrijk kapitaal eischt. Spoedig begon men dan ook die benedenlanden te bebouwen en wel met dat gevolg, dat de landerijen aan de boorden der Rivieren en daarin uitwaterende kreeken met voortreffelijke plantagiën pronkten, zoodat van af 1742 tot aan 1778 in de beneden Commowijne, te rekenen van het fort Sommelsdijk afwaarts, ruim 130 koffie-, cacao- en katoenplantages waren aangelegd, behalve nog die welke later in de boven *Cottica, Paramarica*, *Motkreek*, *Perica* en *Wayombo* kreeken zijn tot stand gebragt, en waarbij nog te voegen zijn 6 koffieplantages in de rivier Suriname ter linkerhand in het opvaren tusschen de forten Nieuw Amsterdam en tot het tegenovergelegen fort Zeelandia.

Deze plantagiën waren het die alleen bijna $\frac{2}{3}$ van de in het jaar 1778 gemaakt wordende koffie, cacao en katoen opleverden. De meesten dier gronden waren in den beginne door de geoctrooieerde Societeit van Suriname aan de planters afgestaan en hadden eene groote geldelijke

waarde verkregen, zoodat men rekenen kan dat ruim 2 millioen gulden aan die heeren waren ten geschenke gegeven.

Het spreekt vanzelve dat, zou de provincie Suriname tot grootheid en voordeel voor de eigenaars worden, er groote deboursementen noodig waren, die door verschillende maatschappijen werden voorgeschoten; ook de fournissementen van particulieren aan dezulken die zich als planters in de kolonie nederzetten, droegen, hoewel in geringer mate, tot den aanvoer van fondsen bij; doch door verschillende oorzaken wierd het crediet geschokt, voornamelijk door den oorlog met Frankrijk; en de daardoor ontstane rampen brachten de provincie Suriname aan het kwijnen.

Het was de Gouverneur Mauricius die de groote bewerker was van het negotiatie-fonds, dat onder Directie van den heer W. G. Deutz in het jaar 1751 wierd opgericht en waarbij de stad Amsterdam krachtigen steun verleende.

De Heeren Jan en Theodorus Marcelis droegen daarna ook zeer veel bij om het aanzien der kolonie te doen toenemen, en vele aanzienlijke handelshuizen fourneerden in ruime mate gelden, doch op eene wijze die het doel voorbij deed streven. Er kwam te veel geld; de gezonde bepalingen waaronder men vroeger geld schoot wierden niet nageleefd, en er wierd ten laatste niet eens meer toegezien op welke plantages en aan wien men gaf. Deze buitensporigheden waren oorzaken van later gevolgde onheilen, waarbij zich bovendien onvoorziene rampen voegden, die de achteruitgaande toestand vergrootten.

In de eerste plaats nu wijzen de bovengenoemde Heeren op den oorsprong en voortgang van het nieuwe crediet en van zijne gevolgen; ten andere op de noodlottige omstandigheden, die in weerwil daarvan, op groote schade moesten doen uitloopen.

De toenemende voorspoed der provincie Suriname omstreeks de helft der vorige eeuw en de daardoor sterk vermeerderde scheepvaart, deden haar met een gansch ander oog beschouwen dan voorheen; en zonder op alles rijpelijk te hebben nagedacht, ontwierp men na de eerste goed geslaagde negotiatiën, plans van nieuwe, waarvoor spoedig inteekenaren wierden gevonden en gelden in de kolonie werden uitgezet, meestal op hypotheek.

Deze min of meer goed geslaagde negotiatiën wierden welhaast door eene menigte andere gevolgd, welker uitvinders of directeuren, aan den eenen kant door baatzucht verlokt, en aan den anderen kant wangunstig dat geaccrediteerde handelshuizen met voorspoed en bloei den handel en navigatie op de provincie Suriname voortzetten, daaraan begeerden deel te nemen, het mocht dan gaan zooals het wilde.

De algemeene rust in Europa baarde overvloed van geld; de interessen van 6 percent waren verlokkend en de aanzienlijke gesteldheid waarin de kolonie door hare voortbrengselen was gekomen, gevoegd bij de steeds aanwakkerende prijzen der koffie, spoorden een iegelijk aan zijn geld aan de directeuren der negotiaties te komen aanbieden. Onkunde bij deze beunhazen en bij hunne agenten in Suriname, gaven tot groote misslagen aanleiding. Met genegotieerd geld overhoopt en beladen gaven deze

personen de dwaaste orders om geld uit te zetten en plantages aan te nemen; ja zij beklaagden zich dat men hen niet spoedig genoeg aan hypotheeken hielp!

Het grenst bijna aan het ongeloofelijke, hoe verblind en dwaas de menschen in dien tijd waren in het uitzetten van hun geld in Surinaamsche fondsen; gedurig kwamen nieuwe negotiatiën de ellende vermeerderen. Zonder onderscheid werd er crediet verleend; iedereen werd planter; tot zelfs de geringste lieden kochten plantages waarvoor zij wisselbrieven afgaven tot het beloop der kooppenningen, welke aan de order van de agendarissen qq. wierden getrokken. Natuurlijk moest vroeg of laat de bom losbreken en toen de tijding kwam dat eene massa wissels geprotesteerd waren, baarde dit eene geweldige confusie; al de nieuwe insolide koopers wierden vervolgd; hunne plantages raakten onder executie. Doch deze voor $^5/_8$ der koopschat aan de verkoopers bij kusting verbonden zijnde, wierden voor eene geringe som weder ingekocht; de houders der wisselbrieven trachtten in rechten bij den Surinaamschen agendaris qq. betaling te erlangen, doch kregen niets dan een nadeelig vonnis; want deze, den storm ziende aankomen hadden bijtijds alle hunne vaste goederen verhypothekeerd. Deze gebeurtenis had een buitengewonen invloed op verscheidene andere nieuw opgerichte fondsen, en het eerst zoo gretig aangebrachte geld hield weldra op te vloeien, ten gevolge waarvan nu ook de meeste obligatiën op de kolonie genegotierd, begonnen te dalen. Niettegenstaande deze feiten plaats grepen waren er toch nog speculanten die orders zonden om gelden uit te zetten; vele van de daarvoor getrokken wis-

sels wierden almede geprotesteerd en de verwarring wierd hoe langer hoe grooter.

Van dien tijd af kan men dan ook rekenen dat het crediet van Suriname geknakt bleef; de eigendommen kwamen van lieverlede meerendeels in handen van Nederlandsche geldschieters, die hunne goederen door tusschenpersonen deden administreeren, en dit was tevens oorzaak van een ander kwaad. Het daaruit ontstaan absenteïsme sleepte de gewone gevolgen mede aan een slecht beheer en toezicht verbonden en zoo kwam de zoo rijke provincie Suriname in eenen zeer berooiden financieelen toestand.

Rampen van verschillenden aard kwamen die algemeene geldverwarring vergrooten, zooals bijv. de groote droogte van het jaar 1767, die een zeer nadeeligen invloed uitoefende op de productie en den uitvoer.

Daardoor alleen ontstond eene vermindering in circuatie van circa 3 millioen guldens, waarvan een groot deel had kunnen strekken tot betaling van renten en voldoening van wisselbrieven, die nu integendeel eene additionneele verhooging waren voor de belaste planters, terwijl zij voor de protesten in Suriname wierden geattaqueerd. Een andere ramp was, dat na eene rust van 10 jaren de boschnegers in het jaar 1771 de bovenrivieren voornamelijk de Cottica, Perica en Commowijne begonnen af te loopen en de plantages te verbranden. Voegt men daarbij de daling der prijzen, dan zal het geen verwondering baren dat er in Holland een algemeene vrees en schrik ontstond en een ieder deed afzien om geld in de kolonie te steken.

Die daling der prijzen veroorzaakte een notabel verlies tijdens het tijdperk der voornaamste negotiatiën in de jaren 1761, 69 en 70. En om dit alles nog te vermeerderen brak in Noord-Amerika de opstand tegen Engeland uit, waardoor Suriname reeds gedurende 3 jaren van allen handel met die volken verstoken raakte en gebrek kreeg aan de onontbeerlijkste levensmiddelen voor slaven, terwijl nu ook de suikerplanters hunne rhum en melassie niet konden kwijt raken, hetwelk een tak van groote aangelegenheid was voor den Surinaamschen handel.

Het verval van het crediet bepaalde zich niet alleen tot de aangeplante jonge ondernemingen, maar deed weldra ook zijn invloed gevoelen op de beste plantages. Het wierd uiterst moeielijk om geld te bekomen; de handel in slaven was zeer gering en de aanvoeren onbeduidend, hetwelk niet te verwonderen is als men nagaat dat slavenhandelaars zich kwalijk konden tevreden stellen met eene betaling in wisselbrieven die meerendeels werden geprotesteerd.

Dit niet aanvoeren van slaven, ten gevolge van het zwaar geschokt crediet was derhalve ook een groote oorzaak van achteruitgang en verval.

De provincie Suriname had alleen eenen jaarlijkschen aanvoer van 5000 slaven noodig ter suppleering van gestorvenen, gebrekkigen en ouden. In het 4jarig tijdvak van 1774 tot en met 1777 wierden er slechts 600 slaven aangebragt en dat dit een grooten invloed uitoefende op elken tak van handel, nijverheid en landbouw, zal wel aan geen twijfel onderhevig zijn.

De kundige in het beoordeelen van den landbouw in

de West-Indische bezittingen is overtuigd, dat de slaven het groote werktuig zijn, daartoe betrekkelijk en blijft de aanvoer voortdurend gestopt (zoo zeggen bovengenoemde Heeren) dan zal men niet lang behoeven te wachten om Suriname weder tot haren woesten staat teruggekeerd te zien, ja zelfs in die mate, dat, al wilde men millioenen ten koste leggen en andermaal een eeuw voortwerken, zij niet meer in den tegenwoordigen staat (1778) terug te brengen zou zijn, waarom het dan in de eerste plaats noodig is de vervallen slavenhandel te herstellen. ([1])

Doch het zou eene ongerijmdheid zijn te denken, dat zoolang de kolonie, ten gevolge van het totaal gemis aan crediet, in dien vervallen en achteruitgaanden toestand verkeert, die handel zal worden voortgezet, dewijl zij die hem dreven belast zijn met kapitalen van tonnen gouds waarvoor zij, gelijk boven reeds is gezegd, niets dan geprotesteerde wisselbrieven in handen hebben, welker betaling altoos zal achterwege blijven, zoolang het crediet niet wordt hersteld, en daardoor die allernoodzakelijkste handel weder wordt opgevat. Tot zoover de Heeren Goosensen en Graafland. Zij beoogden intusschen het oprichten van een nieuw negotiatiefonds gebaseerd op een nauwkeurige opneming van den toestand van Suriname, ten einde tot de kennis te komen van de wer-

(1) Deze bewering is natuurlijk het gevolg van het door de Heeren Goosensen en Graafland gedaan voorstel, om eene geldleening te sluiten, en waarvan zij geen succes verwachtten indien de handel in slaven niet hersteld wierd.

kelijke waarde der eigendommen en plantagiën. Er was volgens een nog bestaand verslag van de bewindhebbers der geoctrooieerde Societeit veel goeds in dat voorstel, waaraan eene matige rente verbonden was, maar de uitkomst wordt niet vermeld en ik heb niet kunnen nagaan of die laatste poging om het Surinaamsch crediet op te heffen, resultaat heeft gehad. Ik heb den inhoud van het geschrift dier heeren in hoofdzaak gevolgd en het zoo goed mogelijk weergegeven, omdat het mij toeschijnt dat daarin een vrij duidelijke schets wordt gegeven van een der oorzaken van het verval van de provincie Suriname.

Intusschen was in de tweede helft der vorige eeuw de kolonie met eenen enormen schuldenlast bezwaard door het voeren van oorlog tegen de boschnegers. De regeering voorzag herhaaldelijk in het gebrek aan circuleerend medium door de uitgifte van het zoogenaamde kaartengeld, dat voortdurend sterk deprecieerde en het duurde tot ver in deze eeuw eer er eenige regelmaat in de Surinaamsche financiën kon gebracht worden. Ik herinner mij dienaangaande nog, dat er tijdens mijn eerste bezoek in Suriname met Z. M. Brik Pellikaan in het jaar 1839 een agio op den Hollandschen wissel bestond van 50 procent. Er was een Surinaamsche bank, die op haar papier had staan dat het »op vertoon bij haar kon ingewisseld worden." Wij namen er de proef eens van; men wisselde werkelijk, maar men gaf ons een *nieuw papiertje*, doch geen geld. Wij arme drommels van zeeofficieren waren verplicht om Surinaamsch geld à pari met Hollandsch Courant in betaling aan te nemen voor onze tractementen, soldijen en tafelgelden en toen wij over die

onbillijkheid klaagden wierd ons gezegd, dat wij geen vaderlandsliefde hadden, want dat de maatregel om de wissels op Nederland à pari bij de Surinaamsche bank te disconteeren, de strekking had om haar crediet te verbeteren; dat was dus ten koste van ons gering tractement. Wij vroegen toen om wissels op Nederland in plaats van geld, ten einde daarmede te handelen zooals elk particulier deed, maar dit wierd ons geweigerd, even als een verzoek door enkelen gedaan om het verdiende geld in Holland te laten staan tot onzen terugkeer.

Toen nu de geoctrooieerde Societeit van Suriname en de eigenaars der kolonie geen kans meer zagen om zelf de zaken te drijven en het bestuur te voeren, was men ten einde raad en wierd in het jaar 1795 het octrooi ingetrokken en de provincie Suriname geheel onder het bewind gebracht van de Bataafsche Republiek.

De toestand in Nederland veranderde echter kort daarna zoodanig dat de aandacht van zijne koloniën en overzeesche bezittingen bijna geheel werd afgeleid. De gouverneur *de Frederici*, die het noch aan kennis, noch aan goeden wil ontbrak, had een moeielijken tijd door te worstelen. Onder zijn bestuur (hij was den 24 Augustus 1792 als Gouverneur-Generaal ingehuldigd) had hij het meest te stellen met de verachterde geldmiddelen en hij kon al zeer weinig doen om in den toestand van de steeds verwaarloosde kolonie Suriname (zoo als van Sypesteyn terecht zegt in zijne beschrijving van Suriname) verbetering aan te brengen. »Deze gouverneur kwam in nog moeielijker toestand toen de regeering in Nederland overgegaan was in handen van de hoofden der Bataafsche

Republiek, die hem aanmaanden om in hunnen naam de provincie Suriname te blijven beheeren; terwijl tegelijkertijd door hem een brief uit Engeland van Prins Willem de Vijfde werd ontvangen om in zijn naam het bestuur te blijven waarnemen, met uitnoodiging om de in aantocht zijnde Engelschen als vrienden te ontvangen. Nadat echter de Koloniale Raad te Paramaribo eenstemmig de Bataafsche Republiek had erkend als Souverein, bleef de provincie Suriname gedurende een korten tijd aan dat gezag onderworpen, doch ging reeds den 17 Augustus 1799 bij verdrag aan de Engelschen over. Zij kwam toen onder het protectoraat van den Koning van Engeland, hetwelk duurde tot den 27 Maart 1802, als wanneer zij wederom in ons bezit kwam ten gevolge van de bepalingen van den vrede van Amiëns.

Suriname kwam alzoo weer onder het opperbestuur der Bataafsche Republiek terug, doch niet voor langen tijd, want reeds op den 21 April 1804 ging die provincie andermaal bij verdrag aan de Engelschen over. In het tijdvak van af laatstgenoemden datum tot dien van de conventie te Londen, gesloten op den 13 Augustus 1814, waarbij Suriname voor goed aan ons terug gegeven werd, bleven de zaken meerendeels zoo als zij waren, hoewel daarbij een bijzonderheid is aan te teekenen die meldenswaardig is. Tijdens het continentaal stelsel was de communicatie met het vasteland van Europa zoo goed als gestremd, en hadden er geen geldelijke transactien met het moederland plaats. Ten gevolge van een prijzenswaardigen maatregel van het Engelsch bestuur, wierden bij eventueele teruggave van de kolonie, de rech-

ten gehandhaafd der Hollandsche schuldeischers, doch de inwoners van Suriname deden meerendeels als of daarvan nimmermeer sprake zou zijn, en in stede van tegen den vervaldag hunner schulden de noodige fondsen in reserve te houden, leefden zij in zorgeloosheid voort en brak er een ongekend tijdperk van weelde aan. Het is zeer der moeite waard daaromtrent het werk van Wolbers na te lezen; zeker is het evenwel dat dit almede bijdroeg om de bezwaren tegen het later te herstellen crediet der kolonie te vermeerderen. Toen in 1818 door Engeland de slavenhandel was afgeschaft en men er bij ons op aandrong om deze ook met alle middelen te keer te gaan, wierd de bron van de Surinaamsche landbouw gestopt en droeg almede tot verval der kolonie bij.

In 1816 wierd het bestuur definitief door ons overgenomen en maakte de provincie Suriname van dien tijd af een deel uit van 's Rijks overzeesche bezittingen, onder het opperbestuur van den Koning der Nederlanden. Van dat oogenblik af ging zij meer en meer achteruit. Zoolang de slavernij nog niet was afgeschaft sleepte Suriname een kwijnend leven voort. De productie hield om zoo te zeggen gelijken tred met het steeds verminderende aantal landbouwers. Gaandeweg wierden plantages verkocht en verlaten. Alle ondernemingsgeest raakte uitgedoofd, waartoe niet weinig bijdroeg dat men langzamerhand de emancipatie zag aankomen.

Het was alsof iedereen daarin het einde zag der kolonie. Men had een onbestemd gevoel dat de vrijmaking der negerslaven den landbouw zou vernietigen. Niemand had vertrouwen in de toekomst, hoewel men de pogingen

van dien tijd, vooral onder het beheer van den Gouverneur van Raders, om de Surinaamsche bevolking aan vrijen arbeid te gewennen, ten zeerste moet waardeeren, zoo heeft de einduitkomst toch bewezen dat de slavernij den geest zoodanig bedorven had, dat vrijwillig werken als schande werd beschouwd. En toen eindelijk in 1863 de storm losbrak, lag de schoone provincie Suriname als een oud afgesleten en lek wrak, weerloos en onbeholpen, haast iedereen tot last, en velen een doorn in 't oog, die geen kans zagen om in den chaos der verwarring en ellende iets te doen wat maar eenigszins een straal van hoop kon doen doorbreken en een betere toekomst te scheppen.

De eerste gevoelige neep nadat de provincie Suriname onder het opperbestuur van Nederland was gekomen, was merkbaar aan het eerste subsidie dat het moederland moest verstrekken om den dienst te verzekeren. Suriname kon zonder staatshulp niet meer blijven drijven. En zoo kwam het stelsel in de wereld dat ik een fataal stelsel noem, omdat het niet alleen niets helpt, maar ook den ouden zuurdeesem waarvan de Surinamers doortrokken zijn, doet voortbestaan.

Reeds een eeuw geleden stond de overtuiging onwrikbaar vast, dat van de voortdurende aanvulling der slavenbevolking het behoud der kolonie afhing. Zonder landbouwers geen productie, en zonder geld geen landbouwers. En zoolang het vraagstuk niet is opgelost om Suriname flink te koloniseeren en aan eene vaste en aangroeiende bevolking te helpen, zal dit wel steeds het criterium van den toestand zijn.

Het vraagstuk van de opheffing der slavernij was dus eene kwestie van zijn of niet zijn, van leven of dood. Zij was zoo gewichtig dat zij niet mocht en kon opgelost worden zonder groote staatsmanswijsheid, die wel in de eerste plaats moest berusten op vaderlandsliefde en op volledige en deugdelijke kennis der werkelijke toestanden. Heeft die kennis bestaan? En zoo ja! dan mag men er aan twijfelen of er wel een behoorlijk gebruik van is gemaakt.

De geheele Surinaamsche zaak is verkeerd behandeld; zij is te veel beschouwd uit een wijsgeerig en philantropisch oogpunt en men ziet ook hierin dat Westersche begrippen in koloniale aangelegenheden soms weinig steek houden. Wat mettertijd het lot van koloniën en overzeesche bezittingen moet worden weet niemand. De Heer Minister Heemskerk heeft daaromtrent een waar woord gezegd: »Het is schoon koloniën te bezitten, maar nog schooner om ze te behouden." Welnu, het is niet meer dan rationeel, dat als men ze behouden wil, men dan ook alles moet doen om daartoe te geraken. In elk geval heeft de geschiedenis onzer eigene bezittingen bewezen van welk groot voordeel zij voor het moederland kunnen zijn, en nu is het mijne overtuiging dat er slechts billijkheid, rechtvaardigheid, talent en kennis noodig zijn om niet alleen ons zelve maar ook onze bruine en zwarte natuurgenooten den voorspoed, den vooruitgang in beschaving als zoovele natuurlijke voordeelen deelachtig te doen worden.

Nederland heeft intusschen nog en vooral beteekenis door zijne overzeesche bezittingen, en ik geloof dat het

ieder Nederlander betaamt op dat bezit rechtmatigen trots te hebben, en alles wat hij doen kan om dat te verzekeren en te bevorderen, niet achterwege mag laten. Wij behoeven als tweede koloniale mogendheid nog niet te abdikeeren en het wordt daarentegen tijd onzen blik Westwaarts te slaan en de provincie Suriname uit haar verval op te heffen.

Wat mij steeds heeft bevreemd is, dat bij de toepassing der emancipatie, de gevolgen niet beter zijn voorzien. Men moest toch hebben zien aankomen dat de negerslaaf, zoodra hij zijne vrijheid kreeg, zonder vooraf zijne denkbeelden omtrent arbeid te hebben gewijzigd en zonder hem voldoende te beschaven, tot zijn natuurstaat zou terugkeeren en dus niet meer doen dan volstrekt noodzakelijk was om niet van honger te sterven. Men wist immers hoe de neger leeft in zijn eigen land. Aan de Westkust van Afrika, waar wij zelve bezittingen hadden, leerde men hem in zijn doen en laten kennen. Het is niet noodig hierover verder in bijzonderheden te treden; doch in stede van te verwachten dat een negerslaaf precies het tegenovergestelde zou doen van hetgeen hij in zijn eigen geboorteland deed, had men het voorbeeld van de Engelschen moeten volgen, die in hunne West-Indische bezittingen: Berbice en Demerary op geheel andere wijze waren te werk gegaan, hoewel zij zeker met niet minder moeielijkheden hadden te worstelen na de plotselinge en geheele vrijverklaring der slaven in 1838. De krachtige hulp van Engeland, in geld en militaire hulp en eene flink op touw gezette immigratie, heeft die koloniën gered en als wij hetzelfde hadden gedaan, dan

zou de provincie Suriname zeker thans geen lastpost voor ons meer zijn.

Intusschen is het van zeer veel belang om in 't kort de geschiedenis na te gaan van hetgeen in Nederland plaats vond om de emancipatie voor te bereiden en daartoe beveelt zich ten zeerst aan de brochure van Jhr. C. A. van Sypesteijn, in 1866 uitgegeven, en waaruit ten duidelijkste blijkt, dat het onze regeering in het minst niet ontbroken heeft aan voorlichting en kennis in die gewichtige aangelegenheid.

De Heer Cornets de Groot, van 9 Januari 1861 tot 13 Maart van datzelfde jaar, minister van Koloniën, had zeker geen gelukkiger keus kunnen doen van de personen om hem voor te lichten en bij te staan in het ontwerpen van de grondslagen, waarop de afschaffing der slavernij in onze West-Indische koloniën, zonder bestaande rechten te krenken, op de minst schadelijke wijze voor industrie en welvaart zou kunnen plaats hebben.

De twee oud-Gouverneurs van Suriname en Curaçao de Heeren C. P. Schimpff en Jhr. I. J. Rammelman Elsevier Jr., benevens de Heer A. D. van der Gon Netscher, vroeger Nederlandsch zee-officier, later plantage-eigenaar, magistraat en lid van het wetgevend lichaam in Britsch Guyana, vormden eene commissie waarin degelijke kennis der toestanden bij veeljarige ervaring voorzaten; en die minister aarzelde dan ook niet om na rijp overleg met genoemde heeren het volledige wetsontwerp tot afschaffing der slavernij vast te stellen.

Toen dit ontwerp bij de vertegenwoordiging werd ingeleid, had de kundige staatsman, de Heer J. Loudon,

die den Heer Cornets de Groot had opgevolgd, met de commissie ingezien dat alleen krachtige hulp der regeering Suriname redden kon in dat tijdperk van overgang en moeielijken omkeer van den socialen toestand. Het groote beginsel dat daarin was neergelegd, immigratie door de regeering en niet door particulieren was de eenigste zuivere oplossing. Maar een ander staatsman, (1) algemeen geëerd door zijne groote finantieele bekwaamheden, een man waarop Nederland vertrouwen had door zijn groote humaniteit en vrijzinnige beginselen bracht het Wetsontwerp een doodelijken slag toe door zijn amendement, dat niet alleen het beginsel van uitsluitende regeeringshulp in den aanvoer van arbeiders vernietigde, maar ook de som die daarvoor gevraagd werd op een derde terugbracht. Hier deed die staatsman een misgreep en daar de emancipatie onmogelijk langer kon worden uitgesteld, wierd de Regeering gedwongen zich bij die beslissing neer te leggen.

Ik zou hier thans de vraag kunnen stellen of het zorgen voor den voortdurenden bloei en het welzijn der provincie Suriname, in verband met de daaruit voortvloeiende welvaart voor het moederland, ook niet de taak der Wetgevende macht is te noemen? En of het dus geen plicht was geweest om in de eerste plaats de regeering te helpen in het bekomen van landbouwers? Men zou zoo zeggen van ja! en wanneer ik zal hebben aangetoond tot welke welvaart en productie dat schoone land in staat was bij eene slechts geringe bevolking, dan

(1) De Heer van Bosse, toenmaals lid der 2de kamer.

is het toch niet te veel gezegd, dat het op zijn zachtst genomen, eene hoogst onvoorzichtige staatkunde kan genoemd worden, waardoor men de landbouwende kracht vernietigde, door uit het goed doordacht Wetsontwerp het voornaamste beginsel weg te stemmen.

Men was van alle zijden gewaarschuwd; men had Engeland voor oogen, doch men stoorde zich niet aan de lessen der ondervinding. Men verwachtte iets goeds van een tienjarig staatstoezicht, hetwelk volgens sommigen, in de oogen der slaven niets anders was dan eene bestendiging van den verplichten arbeid, doch men had de deur gesloten voor immigratie; men beoogde met het toezicht geleidelijken overgang van gedwongen tot vrijen arbeid; maar het is onbegrijpelijk dat men niet zeer spoedig na de invoering daarvan, de overtuiging kreeg dat als het oogenblik der volledige vrijheid kwam, men zou staan zonder arbeiders en zonder immigranten. En daarna was men de vrijgemaakten niet meer meester, zoodat het grootste gedeelte deed wat ieder deskundige voorzien had, namelijk: »niet werken"; men had niet genoeg gelet op het spreekwoord »chassez le naturel, il revient au galop." Men had dus zonde op zonde gestapeld tegen de eenvoudigste wetten der staathuishoudkunde en der samenleving en als men het er op toegelegd had om de zaak te doen mislukken, had men niet beter kunnen doen dan werkelijk is geschied.

Had men ook al eenige betere verwachtingen gehad van de wijze waarop de emancipatie is ten uitvoer gebracht, en waren de berichten daaromtrent in den beginne niet zoo geheel ongunstig, zoo bleek het al spoedig dat

het optimisme daarin een groote rol had gespeeld en die daarvan de bewijzen wil hebben, leze de brochure van den meergenoemden heer van der Gon Netscher van November 1866, dus slechts ruim 3 jaren na de tot stand koming der Wet tot opheffing der slavernij. Daarin leest men de werkelijke waarheid, namelijk de zeer sterke achteruitgang in de productie van koloniale waren en ook die, dat de immigratie door particulieren tot stand gebracht van weinig beteekenis is en veel te duur, niettegenstaande de premiën daarvoor bestemd.

De taak der wetgevende macht was dus hoogst gebrekkig vervuld, want zij had, na eerst de wettige eigenaars van hunne landbouwers te hebben beroofd, zonder daarvoor iets anders te geven dan een willekeurig vastgestelde som geld, geen doeltreffende maatregelen genomen om het rijke land te cultiveeren; zij had de schoone provincie Suriname blootgesteld aan eene onzekere toekomst; zij had naar geen goeden raad geluisterd en de schatten, die om zoo te zeggen voor de deur liggen, opgeofferd aan de verkeerde inzichten en vreemde beginselen van eene nieuwerwetsche koloniale staatkunde, waardoor het na zoovele worstelingen verkregen erfgoed der vaderen aan verlies wordt blootgesteld.

Het eigen bestuur, dat men aan de provincie Suriname geschonken heeft, en dat wel eenige overeenkomst heeft met het voormalige hof van Policie in de tijden der Republiek, is naar mijne bescheidene wijze van zien een zwak lichaam, omdat het of te veel of te weinig macht heeft. Verwerpt het bijv. eene begrooting, dan doet men in Nederland alsof er niets gebeurd is, en regelt de uit-

gaven naar welgevallen. Het is dus steeds afhankelijk van het opperbestuur en niets dan een raadgevend lichaam, dat wel zooveel mogelijk pal staat voor zijne belangen, maar die steeds blijven afhangen van den financieelen toestand in Nederland. Er is, meen ik, wel eens sprake van geweest om de West-Indiën te doen vertegenwoordigen in de 2e kamer der Staten-Generaal; er zou dan een tegenwicht zijn tegen de voorstellen en inzichten der regeering; en in elk geval zou men dienen te luisteren naar de taal van een bekwaam en onafhankelijk afgevaardigde uit die zoolang verwaarloosde kolonie; doch men schijnt afgestuit te zijn op consideratiën in verband staande met de Oost-Indische bezittingen, hoewel die in geheel anderen toestand verkeeren.

Voor hen die minder van nabij met den rijkdom en productiviteit van de provincie Suriname bekend zijn, wil ik nu eens eenige cijfers laten spreken. Zij toonen den uitvoer aan in de volgende jaren:

	Oxh. Suiker.	℔ Koffie.	℔ Cacao.	℔ Katoen.
in 1767	21231	13664600	249537	215942
» 1768	21774	12349180	432489	249265
» 1769	21638	13991893	326249	231582
» 1770	17143	6968399	206907	171516
» 1771	22271	9411958	401554	193299
» 1772	20270	13891197	384316	117876
» 1773	18426	14699743	388914	136595
» 1774	16118	13431785	575407	122073
» 1775	21412	20231941	778421	155720
» 1776	17552	13900020	549346	235510
» 1777	17687	20214562	629061	173832

Deze cijfers zijn getrokken uit de officieele verslagen van de bewindhebbers der West-Indische geoctrooieerde Societeit aan de Staten-Generaal, gedurende een tijdvak van 10 jaren.

Al die producten werden verkregen in een zeer klein gedeelte van de provincie Suriname door middel van een aantal van ongeveer 30000 landbouwers, en wel voornamelijk van de plantages gelegen aan de oevers der rivieren Suriname, Commowyne en daarin uitstroomende kreken. Hoewel nu de grenzen van Nederlandsch Guyana alleen eenigszins nauwkeurig bepaald zijn door de zee ten Noorden en de rivieren de Marowyne ten Oosten en Corantyn ten Westen, zoo ontbreekt geheel en al de grensbepaling ten Zuiden en is daardoor de geografische oppervlakte slechts bij benadering te bepalen. Men neemt echter eene uitgebreidheid aan van ruim 2500 vierkante geografische mijlen, waarvan slechts 700 eenigszins bekend en niet meer dan 10 werkelijk bebouwd zijn!

Eene enkele overweging dezer feiten is dus voldoende om te doen zien dat wanneer van de oppervlakte die de provincie Suriname bezit, gebruik gemaakt wierd, geen duizenden maar millioenen landbouwers werk zouden kunnen vinden en dat daardoor een productie zou kunnen ontstaan, welke die van de grootste koloniën zou overtreffen.

Zien wij nu eens tot welk laag peil die productie is gedaald, ten gevolge van het verval waarin de provincie Suriname langzamerhand gekomen is.

Bij de definitieve overname der kolonie van de Engelschen in 1816 was volgens van Sypensteijn de uitvoer der voornaamste producten als volgt:

℔ Suiker		℔ Koffie		℔ Katoen		℔ Cacao
11568483	—	4964541	—	1066937	—	90695

hetgeen, wanneer men de oxhoofden suiker in 1775 gemaakt herleidt tot Amsterd. ℔ tegen 1600 ℔ per oxhoofd, een nadeelig verschil geeft van ruim 20 millioen ℔ suiker en ruim 20 millioen ℔ koffie, waarmede die beide hoofdstapelproducten toen reeds waren achteruitgegaan. Volgens het koloniaal verslag, van 1877, dus 4 jaren na de opheffing van het Staatstoezicht, bedroeg de uitvoer in het jaar 1876 wel is waar 16 millioen Amst. ℔ suiker, maar de koffie was geheel verdwenen; want de planters, verleid door de hoogere winsten met de suiker-cultuur te verkrijgen, zagen er hun voordeel in alleen dit product te telen en verklaart dit dan ook het betrekkelijk hooge bedrag. Hadden zij kunnen voorzien welke groote rol eerlang de beetwortelsuiker zou gaan spelen, dan zouden zij zich nog wel tweemaal bedacht hebben om er de koffie-cultuur geheel aan te geven. Overigens brengt de suiker-cultuur in Suriname niet veel voordeel aan Nederland, daar de suiker haar weg meestal vindt naar Engeland en Amerika.

Raadpleegt men de koloniale verslagen over Suriname over de jaren loopende van 1876 tot 1884 dan bespeurt men dat de bevolking met kleine fluctuatiën stationnair blijft, waaronder ook het getal immigranten; dat de suikerproductie steeds achteruitgaat; immers in 1876 bedroeg die nog 16 millioen Amst. ℔, in 1883 slechts ruim 10 millioen ponden. En volgens de allerlaatste verslagen is die reeds gedaald tot meer dan de helft van dit laatste cijfer! Er is alleen wat verbetering in de teelt

van cacao gekomen, maar wat beteekent Suriname als produceerende kolonie nu nog in vergelijking met vroegere toestanden, en dat in een land waar in stede van ongeveer 50000 zielen, plaats, voedsel en voordeel is voor millioenen. Men noeme dus Suriname niet langer eene kolonie; want het is slechts een terrein dat, voortkwijnende met den jaarlijkschen aalmoes van het subsidie en de overigens niet geringe regeeringshulp, geëxploiteerd wordt, zoo goed en zoo kwaad als het kan, om langzamerhand verder uit te teren, en ten onder te gaan!

Moge ik er nu op mijne wijze in geslaagd zijn de oorzaken van het verval dier schoone landstreek te schetsen en dit met cijfers hebben aangetoond, en daarbij bewezen dat de maatregelen die genomen zijn om den overgang van gedwongen arbeid tot vrijen, geheel en al hebben gefaald, dan waag ik het om op andere middelen de aandacht te vestigen, die wel niet geheel onbesproken, dan toch tot nu toe geen begin van uitvoering hebben gehad. Het land moet op eene andere wijze worden bevolkt en mettertijd van landbouwers genoegzaam worden voorzien, dan tot nu toe is beproefd.

Alle pogingen om op doelmatige wijze immigranten naar de West-Indiën te krijgen komen met behulp der premie van Staatswege neer op den aanvoer van eenige honderden arbeiders, voornamelijk uit Engelsch-Indië en China, die contracten sluiten met ondernemers, om na afloop der overeenkomst andere aan te gaan of met hetgeen zij verdiend hebben naar hun land terug te keeren, eveneens op kosten dier ondernemers. Dat dit

een zeer duur en omslachtig middel is en niet alleen weinig voordeel in 't land zelf brengt maar ook weinig toebrengt aan de vermeerdering der bevolking, valt toch waarlijk moeielijk te ontkennen. Er zou al bijzonder veel voordeel uit die productenteelt te halen moeten zijn, indien dit de kosten om werkvolk uit zulke verre streken en op zulke bezwarende voorwaarden te bekomen, kon goed maken. Men kan het dan ook waarlijk de Surinaamsche planters en eigenaars niet ten kwade duiden dat zij klagen.

In vroeger jaren, in 1845, was wel beproefd om Nederlandsche immigranten te bekomen en had men eene volkplanting beproefd van Hollandsche boeren met hunne gezinnen aan de boorden der Saramacca op een grond van het Gouvernement, Groningen genaamd, maar zooals te voorzien was viel die poging spoedig in duigen. Men had wederom geen rekening gehouden met het voornaamste, met het klimaat.

In betrekkelijk korten tijd stierf een groot gedeelte dier misleide menschen en het was hartverscheurend om de tooneelen te aanschouwen die daarbij plaats hadden. Ik was toen juist in de kolonie en de officier van gezondheid van onzen bodem, door de regeering mede derwaarts gezonden om geneeskundige hulp te verleenen zou nog kunnen verhalen, welke ellende hij daar heeft bijgewoond. ([1]) Natuurlijk was alles mislukt en wederom een bewijs te meer geleverd dat tropische landen geen

---

(1) De oud Inspecteur van den geneeskundigen dienst bij de zeemacht H. Smit, een onzer kundigste officieren van gezondheid, en vooral in de kennis der tropische ziekten ervaren.

kolonisatie van het blanke ras toelaten; en het is te hopen dat men die in de provincie Suriname nooit meer beproeven zal. Mocht men evenwel daaromtrent nog twijfelen dan is het voldoende kennis te nemen van de zeer belangrijke brochure van den zelfden heer A. D. van der Gon Netscher van September 1873, ten titel voerende »Emigratie uit Nederland, kolonisatie met Nederlanders in Oost- en West-Indië," die zeer zeker aan twijfelaars en utopisten de oogen wel zal openen. Ik moet, dit zij terloops gezegd, ieder die belang stelt in onze West-Indische bezittingen, aanraden alles te lezen, wat die zeer geachte deskundige heeft geschreven. Men leest daarin bovenal dat men de natuur niet verkrachten kan, dat elk klimaat zijn eigen volk heeft; dat vooral een blanke, een Europeaan ongeschikt is voor veldarbeid, binnen de tropen; bij ondervinding weet ik zelve dat blanken in warme landen een kunstmatige levenswijze moeten voeren om gezond te blijven; dat dagelijks en voortdurend blootstaan aan de zonnehitte altijd doodelijk is; dat dus veldarbeid, zooals die vereischt wordt om producten voor de koloniale markt te telen, letterlijk onmogelijk is om vol te houden, en alleen zonder schade door negers of bewoners der keerkringslanden kan worden verricht. En hieruit volgt dat de provincie Suriname niet geholpen kan worden door blanke arbeiders, maar alleen door die soort van menschen welke de natuur daarvoor wijselijk heeft bestemd en aangewezen.

Door nu te zeggen dat Suriname alleen te redden is door eene eigene bevolking, die volgens de gewone wetten kan aangroeien, weet ik zeer goed, dat ik daarmede

niets nieuws verkondig, en beteekent dit dan ook alleen dat dit land, wanneer het in gelijken toestand kon gebracht worden als het eiland Java, eerst dan even productief kan worden gemaakt. Er zijn in onze Oost-Indische bezittingen, zeer vele eilanden die ook gebrek aan bevolking hebben, zooals in de eerste plaats Borneo, (een land zoo groot als Frankrijk) Sumbawa, Flores enz. enz. en ook daar is nog veel te doen; maar dit kan geen rede zijn om Suriname aan zijn lot over te laten, al was het maar alleen omdat het veel dichter bij Nederland ligt, en dus dichter bij de markt, wat ook het geval is ten aanzien van de zich steeds uitbreidende Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Suriname ligt dus uitmuntend en ik kan er niet genoeg op wijzen dat voor de scheepvaart in die kolonie geen enkel gevaar bestaat.

Het is volstrekt geen nieuw denkbeeld om uit onze eigene Oost-Indische bezittingen immigranten naar Suriname te brengen. Een zeer lezenswaardig artikel in het II deel van de Economist van 1878, van den Heer van Erp Taalman Kip, behandelt den overvoer van Madureezen naar de West-Indiën. Maar het is al wederom de Heer Netscher die in zijn vlugschrift »de nood van Suriname naar aanleiding van de officieele verslagen 1875" den spijker op den kop slaat, wanneer hij als laatste toevlucht, en wanneer de tot nu toe gevolgde wijze van aanvoer van arbeiders niet geslaagd is, aanbeveelt om jaarlijks, al ware het maar duizend Javaansche familiën, door medewerking en onder dadelijk toezien der Regeering, als vrijwilligers, vooral bij de van tijd tot tijd voorkomende schaarschte van levensmiddelen, naar Suriname

over te voeren, ten einde onder bescherming van het Nederlandsch bestuur in het Westen een nieuw vaderland te zoeken, waar tot heden nimmer gebrek voor den werkzame bestond, maar integendeel een staat van betrekkelijken overvloed door den landbouwer te bereiken is, en waar vruchtbaar land in overvloed in en nabij het meest bewoonde gedeelte der kolonie te bekomen is.

Deze denkbeelden, die zeer zeker de meest aandachtige overweging waard zijn, wensch ik wederom op te vatten, te meer daar het niet blijkt, dat er door de regeering op de eene of andere wijze gevolg aan is gegeven. Mij dunkt dat het reeds lang aan geen redelijken twijfel meer onderhevig is, dat de maatregelen die tot nu toe genomen zijn om de provincie Suriname uit haar verval op te heffen grootendeels mislukt zijn, en mag het wel eenige bevreemding wekken, dat er niets in deze richting is gedaan. Er kan toch zeker geen redelijk bezwaar tegen zijn om in onze eigen koloniën volk van de eene naar de andere te brengen als dit met zijn eigen vrijen wil geschiedt. Dit heeft voortdurend in Oost-Indië plaats en ik meen zelfs gelezen te hebben dat Australië koelies trekt uit Java. Gebrek aan menschen zal er in Indië zelf zeker niet door ontstaan, want als Java alleen reeds eene eigene bevolking heeft van ruim 16 millioen, dan zullen immers een paar maal honderdduizend zielen, in eenige jaren over te voeren naar Suriname, niet den minsten invloed op het cijfer der bevolking uitoefenen.

Nu heb ik wel eens hooren beweren dat Engeland dien overvoer niet gaarne zoude zien, maar dit is toch moeielijk aan te nemen, want behalve dat dit Rijk zelve, uit

zijn eigen koloniën, volk brengt naar Demerary en Berbice, zoo heeft het ook aan ons, bij tractaat in 1873, toegestaan koelies uit Britsch-Indië naar Suriname over te doen komen. Er schijnen dus van dien kant geen bepaalde beletselen te bestaan tegen eene volksverhuizing op kleine schaal en moet men derhalve tot het besluit komen dat of de regeering eigen redenen bezit om aan Suriname geen Javaansche immigranten af te staan of er nog niet die aandacht aan heeft geschonken, welke de zaak eischt.

Doch hoe dit zij, niemand zal kunnen beweren dat zij niet uitvoerbaar zou zijn en nu is het doel van dit geschrift niet zoozeer om een denkbeeld aan te geven waardoor Suriname direct aan landbouwers zou geholpen worden, die dadelijk moeten voldoen aan de vraag daarnaar, zooals dat in den laatsten tijd gebruikelijk is, maar voorloopig afgescheiden daarvan, voornamelijk het streven daarheen te richten om een schoon en rijk tropisch land, waar sinds ruim twee eeuwen onze vlag waait, te bevolken en in ontwikkeling te brengen, eensdeels om aan behoeftige inlanders uit de Oost een rijk veld aan te bieden tegen armoede en ontbering, en ten andere om aan Nederlanders in de toekomst dezelfde gelegenheid te openen van handel, scheepsvaart en al de voordeelen die koloniën aan het moederland kunnen brengen aan de toekomst te verzekeren. (1)

Alvorens nu mijn gevoelen te doen kennen omtrent de

(1) In den tegenwoordigen toestand van Suriname is de vraag naar arbeiders zeer gering, doch wat bewijst dit anders dan gebrek aan ondernemingsgeest en goede maatregelen tot bevordering van immigratie.

wijze waarop ik zou meenen dat de door mij bedoelde volksverhuizing van de Oost naar de West zou kunnen aanvangen, dienen wij nog melding te maken van de bekende omstandigheid dat, dewijl er in de laatste jaren goud in Suriname gevonden wordt, het daar dientengevolge tot de mogelijkheden behoort, dat uit een goudzoekende bevolking, eene andere ontstaat, die als de aderen van dit edel metaal zullen zijn uitgeput, zich voor goed zal vestigen en misschien uitbreiden. Al neemt men aan dat dit het geval wordt, dan verhinderd dit in geenen deele in het groote Suriname op andere punten koloniën aan te leggen, en zoo kom ik voor mij zelven tot de conclusie, die ik echter ook door anderen hoop te doen deelen, dat men in het Westen een tweede Indisch Rijk kan stichten, indien men er met goeden wil en vaste hand toe besluit.

Men kan aännemen, dat onze Regeering genoegzaam in Nederlandsch-Indië bekend is met de verschillende bestanddeelen waaruit de bevolkingen der groote Indische eilanden bestaan; met hun zeden en gewoonten en niet het minst met de verschillende soorten van bestuur en gewoonten waaronder zij leven. Het wordt algemeen aangenomen dat bijv. een Javaan steeds hecht aan zijne hoofden, vooral erfelijke, die ongetwijfeld zeer veel invloed op het volk uitoefenen, zooals dan ook de regeering erkent, door zijn systeem van regenten en mindere inlandsche ambtenaren. Dit in aanmerking genomen ligt het voor de hand, dat wanneer er van eene verhuizing op eenigszins groote schaal naar een ander land sprake zou zijn, eigen hoofden niet gemist zouden kunnen worden

en ben ik overtuigd dat hunne hulp en tusschenkomst daarbij bepaald noodig zou zijn.

Indien het mij nu gegeven ware om een begin van uitvoering aan die volksverhuizing te mogen geven, dan zou ik der Regeering zeggen, wijs mij een of meer verstandige, trouwe en beproefde hoofden aan en laat hun de zaak uitleggen en duidelijk maken. Zend die met een verlicht en bekwaam Europeesch Resident van ondervinding (ik bedoel een Resident bekend met Java) en eenige geschikte Controleurs op 's Rijks kosten naar Suriname, om het land in oogenschouw te nemen, de rijke hulpbronnen te leeren kennen, en de punten van eerste vestiging te bepalen.

Dit alles kan slechts in algemeene trekken worden aangegeven, wijl de details zich vanzelve zullen ontwikkelen. Het zal er natuurlijk veel op aan komen hoe de zaak wordt aangevangen en geleid, maar in elk geval zal bij de Regeering, zoowel in Nederland als in Indië, het vaste voornemen moeten bestaan om haar uit te voeren. Ik voeg er bij dat het een bepaalde noodzakelijkheid is dat de Regeering in Indië, de meest doelmatige en meest oordeelkundige medewerking moet verleenen, want ontbreekt die, dan heeft zij niet veel kans van slagen, omdat de Nederlandsche Regeering in de verhouding waarin zij tot de Indische staat, wel het opperbestuur heeft over Indië, maar uit den aard der zaak toch veel moet overlaten aan het beleid van den Gouverneur-Generaal. Dat een zaak, al is zij op zich zelve nog zoo wenschelijk en goed, op de lange baan kan geschoven worden is spreekwoordelijk, en dat geldt vooral in Indië, waar men dikwijls

niet erg gediend is met voorstellen uit Nederland, en er uitmuntend den slag van heeft om te zijn, wat men triviaal »Oost-Indisch doof" noemt.

Als iedereen, die het groote belang begrijpt dat een land als Suriname voor ons Nederlanders nog kan hebben, den vasten wil had, met de macht om de zaak ten uitvoer te brengen, dan was zeker reeds veel gewonnen. Zwarigheden zullen er altijd zijn, maar de oude Hollandsche volharding is toch de wereld nog niet uit en veronderstelt eens dat de voorgestelde volksverhuizing niet zoo dadelijk slaagde, dan zou men toch kunnen beginnen met het onderzoek en de rapporten afwachten der personen boven door mij genoemd. Er was dan ten minste een begin van uitvoering, en het bewijs zou althans geleverd zijn, dat men de rijke bronnen van welvaart die wij bezitten in Suriname eindelijk eens in exploitatie trachtte te brengen. Al dadelijk wil ik hier bijvoegen dat men in de keuze der toekomstige Surinaamsche bevolking voorzichtig zou moeten zijn en, om eens iets te noemen, geen slecht volk moeten overzenden, zoo als dwangarbeiders of kettinggangers. Het zouden moeten zijn armoedige familiën, of lieden uit armoedige streken, en daarom is het denkbeeld van den Heer *Taalman Kip* wel aan te bevelen. Veel zou daarbij moeten worden overgelaten aan de Hoofden door mij bedoeld en indien men bij goed slagen der aanvankelijke verhuizing daaraan voor hen verbond het vooruitzicht van aanzien en macht, onder de vleugelen van een beleidvol en rechtvaardig Nederlandsch Bestuur, dan zou dat zeker voor die lieden een groote stimulans zijn.

Het Rijk zou dan, nadat de zaak was vastgesteld en de uitgangs- en eerste vestigingspunten oordeelkundig waren gekozen, de kosten van eersten aanleg op zich moeten nemen en zich in den beginne moeten bepalen tot den overvoer van eenige honderden huisgezinnen die met onze stoomvloot konden worden overgebracht.

En hier wijs ik op een zeer groot nationaal belang, en wel dat van onze stoomvaart-maatschappijen, die een brug zouden kunnen leggen tusschen Oost- en West-Indië. Wellicht ware het doelmatig, om de schepen der Nederlandsch Oost-Indische stoomvaart-maatschappijen te gebruiken voor den overvoer van Indië naar Gibraltar, en van daar verder naar Suriname door die van de West-Indische stoomvaart-maatschappij. Ik geef dit denkbeeld aan, omdat de weg betrekkelijk korter is dan rondom de Kaap de Goede Hoop, en vooral omdat de gewone diensten tusschen Nederland en Indië niet in het minst zouden behoeven te lijden.

Is eenmaal de stroom geleid en de volksverhuizing op die kleine schaal aan den gang, en daarbij in Suriname de volkplanting en kolonisatie geslaagd, hetwelk spoedig voldoende zal kunnen blijken, dan kan aan het belang der planters worden gedacht, en een systeem van vrijen en betaalden arbeid worden ingevoerd, waarbij ik niet bedoel dat men in Suriname zoolang stil zou moeten zitten, zooals later zal worden aangetoond. De nieuw aangevoerde bevolking zal in de eerste plaats voor behoorlijke voedingscultuur moeten zorgen, en de uitstekende rijst welke in Suriname geteeld kan worden, met en benevens zooveel andere gewassen die daar evengoed

groeien als in de Oost, is een waarborg dat zij er spoedig thuis en tevreden zal zijn. Het best dunkt mij de overgeplaatste Javanen, zooveel mogelijk hunne zeden en gewoonten te doen volgen en wat hun godsdienst betreft, ook daarin zij men vrijgevig, terwijl de Protestanten, Moravische broeders en Roomsche Geestelijken een uitnemend veld kunnen veroveren voor hunne werkzaamheid. Ten dien aanzien zal een wijze politiek noodig zijn.

Overigens zullen zich weldra behoeften bij die bevolking voordoen, die vertier kunnen geven aan de kooplieden en zal de rijke bodem van Suriname alle mogelijke cultuur toelaten en producten voor de koloniale markten leveren; ondernemingsgeest van particulieren zal daarbij voordeel kunnen vinden, en als dan de nieuwe bevolking goed wordt geregeerd en een verstandige rechtspleging hunne rechten en vrijheden waarborgt, dan ben ik toch geen utopist om te voorspellen dat op die wijze van de provincie Suriname wat goeds te maken is.

Sprak ik daareven van culturen, dan denk ik vooral aan de koffie, die met de caçao mij toeschijnen het meest in aanmerking te komen, omdat zij volksculturen kunnen zijn. De suiker daarentegen verdient geen aanbeveling; dit product is te veel aan fluctuatie onderhevig, vooral sedert de groote ontwikkeling der beetwortelsuiker.

Het is zeker, na de aandachtige lezing van het vorenstaande, dat men vragen zal, waar het geld vandaan moet komen, dat noodig is om het door mij bedoelde bevolkingssysteem uit te voeren. Men heeft reeds kunnen zien dat ik het subsidiestelsel afkeur en daar toch de

dienst in Suriname onder het bestaande systeem verzekerd moet blijven, zoo dien ik den weg aan te wijzen om daarin te voorzien.

Ik behoef hier waarlijk niet te herhalen, wat er alzoo voortdurend over dat subsidie is gezegd. En dat men terecht dit stelsel afkeurt en slechts noode den Minister van Koloniën de daarvoor benoodigde gelden toestaat, wanneer men bedenkt dat de Nederlandsche regeering de kosten betaalt, voor tractementen van Regeeringsambtenaren, militaire macht, het gestationneerde oorlogsschip enz., dat reeds een aanzienlijk bedrag daarstelt, dan is dat volstrekt niet vreemd. Er is zeker in de laatste jaren geen Gouverneur naar Suriname gezonden, die niet in last had, al zijn verstand aan te wenden om het subsidie te doen verdwijnen, maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, bij een zoo voortdurend achteruitgaanden toestand der kolonie. En dat de koloniale staten voortdurend in botsing komen met het gezag, is ook niet te verwonderen, hoewel ik geloof dat het hun in hooge mate zou verheugen, indien zij zelf de kosten konden goed maken. Zoo ontstaat er dus aan den eenen kant voortdurend vraag naar voldoening van wezenlijke behoeften, die aan den anderen kant moeielijk te voldoen zijn.

En nu is zeker de vraag niet misplaatst, hoe lang die toestand nog zal kunnen voortduren, wanneer men met de koloniale verslagen in de hand, den steeds achteruitgaanden opbrengst van culturen kan constateeren, met en benevens het verloop der vroegere bevolking en het onmogelijk vol te houden dure stelsel van aanvoer van immigranten, waaronder de planters gebukt gaan. Hon-

derden plantages zijn reeds verlaten en dit vermindert niet. Het groote en krachtige lichaam der Handelmaatschappij, die de Plantage »de Resolutie" had gekocht en geëxploiteerd is naar ik meen nog niet geslaagd in zijne pogingen, en hoe zullen dan particulieren den strijd volhouden? Mij dunkt dat dit zoovele redenen zijn, die de Regeering den blik moeten doen wenden naar andere middelen, dan het toestaan van een jaarlijksch subsidie, waarmede men blijkbaar niet verder komt, en waaruit de conclusie is te trekken dat het eigenlijk, zoo niet geheel weggeworpen geld is, het er toch veel van begint te krijgen.

Hoewel ik nu geen financiër ben, en dus geen klare voorstelling kan geven van eene geldoperatie die voor het doel dat ik mij voorstel kans heeft van slagen, zoo geloof ik echter dat, als men zou willen terugkeeren òf tot het vroegere denkbeeld, immigratie door de Regeering met den steun van eene aanzienlijke som in geld, òf wel een flink Surinaamsch fonds bijeen te brengen, door aandeelen met eene matige door den Staat gewaarborgde rente, tot uitvoering der aangegeven volksverhuizing uit Oost-Indië, het laatste de voorkeur zou verdienen.

Stel dat het subsidie jaarlijks drie ton bedraagt, en dat zal wel niet ver van de werkelijkheid zijn, en dat men die kapitaliseert tegen 3% rente dan bekomt men een kapitaal van 10 millioen. Als men nu een fonds van dat bedrag in aandeelen bijeenbracht tegen dezelfde door den staat gewaarborgde rente, dan zouden de uitgaven voor de schatkist op hetzelfde neerkomen.

Het subsidie zou dan natuurlijk moeten vervallen, doch

het kapitaal van 10 millioen uitsluitend strekkende voor Surinaamsche belangen, zoo zou er kunnen worden voortgegaan met het ontbrekende aan den dienst, voorloopig daaruit te voldoen, tegen een schulderkenning van de kolonie, om later, als de inkomsten de uitgaven overtroffen, aan het fonds terug te geven, hetwelk tevens het middel aan de hand zou doen om de koloniale staten zooveel mogelijk zuinig te doen zijn.

Voorts zou op den voet van het immigratie-fonds daaruit premiën kunnen worden gegeven tot een zeker bedrag, om de planters steeds in de gelegenheid te stellen immigranten te bekomen, die derhalve niet zouden behoeven stil te zitten.

De eerste kosten van aanleg, nadat de punten van vestiging bepaald zijn, benevens alle kosten uit de verhuizing der Javanen voortvloeiende, zouden natuurlijk uit het genegotieerde fonds moeten worden bestreden.

Overigens is het niet doenlijk anders dan in algemeene trekken de verschillende handelingen, voorbereidingen, maatregelen van overvoer enz. aan te geven, en zal het een goed doorwrocht plan van de Regeering moeten zijn, om ook de goedkeuring der volksvertegenwoordiging te bekomen. Deze denkbeelden geef ik met bescheidenheid aan de Regeering en het Publiek ter overweging. Als men de zaak goed wil, dan ben ik zeker dat zij slagen kan. Er is op Java volk genoeg te krijgen en ik merk daarbij op, dat het mijns inziens ook het best zal wezen, om uitsluitend Javanen en Madureezen te nemen, voornamelijk omdat het landbouwlievende volken zijn.

Bovendien is de Javaan meer aan het Nederlandsch

bestuur gewoon en ook beter te leiden dan de Maleier, die, hoewel zeer geschikt als landbouwer, een ander karakter heeft; terwijl Sumatra, waar hoofdzakelijk het maleidsch ras voorheerscht, lang zoo sterk niet bevolkt is als Java.

Er zijn nog een paar opmerkingen te maken ten aanzien van immigranten uit Afrika of wel uit de Zuidelijke Staten van Noord-Amerika. Er is wel beproefd om vrijgemaakte negers uit die streken te bekomen, maar men is daarin niet geslaagd. Ook bij de boschnegers zijn pogingen aangewend om hun te bewegen contracten te sluiten tot het verrichten van betaalden arbeid op verschillende plantages. Hoe het met deze laatste cathegorie staat is mij minder bekend, zij komen wel met koopwaren in de stad Paramaribo, en bezoeken die geregeld, doch geregelde arbeid, zooals die voor den planter noodig is, verrichten zij niet als bij uitzondering.

Mij komt het voor dat onze regeering het verstandigst zou handelen, de boschnegers op een afstand te houden, doch er goede vrienden mede te blijven; ook zou ik, met het voorbeeld van de negers van Florida, Louisiana en de Zuid-Carolinen voor oogen, liefst geen groote negermacht in Suriname wenschen; men heeft van het negerras veel moeijelijkheden te duchten, en wij zijn niet in denzelfden toestand als Noord-Amerika, dat eventueel groote physieke kracht zou kunnen ontwikkelen tegen het aangrenzende Zuiden.

Met een volk als de Javanen, is geen vrees voor overmacht hunnerzijds, en dit blijkt uit de geschiedenis van Java.

Wij Nederlanders kunnen zeggen op Java thuis te zijn. Blijven wij verstandige heerschers en behandelt men het volk vaderlijk, dan zal de Javaan gaarne aan ons gezag onderworpen blijven en er ook wel bij varen. En nu zie ik geen rede, waarom het anders zou zijn in Suriname als dáár een Javaansche volkplanting gesticht en onder Nederlandsch gezag gevestigd was.

Daarmede wensch ik te eindigen. Moge de Regeering deze vrijmoedige denkbeelden met welwillende aandacht in overweging nemen en ook de vertegenwoordiging op het voetspoor van den Heer Gildemeester en andere leden der Tweede kamer, zich het schoone Suriname meer en meer gaan aantrekken. Het is der moeite waard!

En bestaat er vooruitzicht dat Holland eene provincie rijker zal worden door de droogmaking der Zuiderzee, men wende ook den blik Westwaarts; ook dáár is een parel aan de kroon van Nederland te veroveren door het herstel van de welvaart der Provincie Suriname.

DEN HAAG, Juni 1887.

F. L. GEERLING.

ERRATA.

op bl.	8	staat regel	9	gdachten lees: *gedachten*
„ „	9	„ „	22	groote, lees: *grooten*
„ „	28	„ „	22	Goosensen, lees: *Goosenaar*

